

Kohtuasi C-99/22

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

14. veebruar 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Symvoulío tis Epikrateias (Kreeka kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

30. detsember 2021

Kaebaja:

Kapniki A. Michailidis A.E.

Vastustajad:

Organismos Pliromon kai Elegchou Koinotikon Enischyseon Prosanatolismou kai Eggyiseon (O.P.E.K.E.P.E.) (Kreeka ametiasutus, kes tegeleb ühenduse arendus- ja tagatisabi maksmise ja järelevalvega)

Ypourgos Agrotikis Anaptixis kai Trofimon (Põllumajandus- ja toiduarengu ministeerium)

Põhikohtuasja ese

Nõue tühistada Ethnikos Organismos Kapnou (Riiklik tubakaorganisatsioon, Kreeka) akt, mis käsitleb alusetult saadud ühenduse lisatasu tagasimaksmist.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Põllumajandus – Ühine turukorraldus – Toortubakas – Nõukogu määrus (EMÜ) nr 2062/92 – Kehtivus – Tõlgendamine – Õigusnormide tagasiulatuva jõu puudumise põhimõte – Õiguspärase ootuse kaitse põhimõte – ELTL artikkel 267.

Eelotsuse küsimus

Kas nõukogu 30. juuni 1992. aasta määruse (EMÜ) nr 2062/92 artikli 3 lõige 3, kus on sätestatud, et kui töötleja ostetud madalama kvaliteediga lehttubaka kogus ületab – kõnealuse sordi tervet ostukogust arvesse võttes – IV lisas märgitud maksimaalse protsendimäära, vähendatakse seda protsendimäära ületava koguse osas antavat lisatasu 30% võrra, rikub õigusnormide tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet?

Asjassepuutuvad liidu õiguse sätted ja Euroopa Kohtu praktika

Nõukogu 21. aprilli 1970. aasta määrus (EMÜ) nr 727/70 toortubakaturu ühise korralduse kohta (EÜT 1970, L 94, lk 1), viimati muudetud nõukogu 30. märtsi 1992. aasta määrusega (EMÜ) nr 860/92 (EÜT 1992, L 91, lk 1): artiklid 1-7a, 13 ja 17

Komisjoni 25. augusti 1970. aasta määrus (EMÜ) nr 1726/70, millega kehtestatakse lehttubaka eest makstavate lisatasude andmise üksikasjalik kord (EÜT 1970, L 191, lk 1), muudetud komisjoni 29. mai 1991. aasta määrusega (EMÜ) nr 1413/1991 (EÜT 1991, L 135, lk 15): artiklid 2, 2a, 2b ja artikli 7 lõige 2

Nõukogu 30. juuni 1992. aasta määrus (EMÜ) nr 2075/92, toortubakaturu ühise korralduse kohta (EÜT 1992, L 215, lk 70; ELT eriväljaanne 03/13, lk 29): artiklid 1, 3, 5, 6 ning artiklid 8-10

Nõukogu 30. märtsi 1992. aasta määrus (EMÜ) nr 861/92, millega kehtestatakse 1992. aasta saagi jaoks tagatud maksimumkogused toortubakasektoris (EÜT 1992, L 91, lk 2): esimene ja teine põhjendus

Nõukogu 30. juuni 1992. aasta määrus (EMÜ) nr 2062/92, milles määratakse kindlaks 1992. aasta saagi soovitus- ja sekkumishinnad, lehttubaka ostjatele antavad lisatasud ja pallpakendis tubaka tuletatud sekkumishinnad ja kvaliteedi võrdlusklassid ning tootmispiirkonnad (EÜT 1992, L 215, lk 22): esimene, kolmas, seitsmes ja üheksas põhjendus, artikkel 3 ning I ja IV lisa

Euroopa Kohtu: 11. juuli 1991. aasta otsus Crispoltoni (C-368/89, EU:C:1991:307); 5. oktoobri 1994. aasta otsus Crispoltoni jt (C-133/93, C-300/93 ja C-362/93, EU:C:1994:364); 26. märtsi 1998. aasta otsus Petridi (C-324/96, EU:C:1998:138); 17. septembri 1998. aasta otsus Pontillo (C-372/96, EU:C:1998:412), ning 6. juuli 2000. aasta otsus ATB jt (C-402/98, EU:C:2000:366).

Faktiliste asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Ethnikos Organismos Kapnou (Riiklik tubakaorganisatsioon, Kreeka) direktori 22. septembri 1995. aasta aktiga, paluti kaebajal määruse nr 2062/92 alusel maksta tagasi talle alusetult makstud ühenduse lisatasu summas 51 564,843 Kreeka drahmi (GRD) (151 327,492 eurot). Akti kohaselt sai ta suurema lisatasu kui see, millele tal oli õigus, sest tema 1992. aasta saagist ostetud Katerini sordi tubakas oli madalama kvaliteediga ja ta oli ostnud seda üle määruse IV lisas selle klassi jaoks ette nähtud protsendimäära, mis oli 20%.
- 2 Kaebaja esitas selle akti peale „tühistamisnõude“ Symvoulío tis Epikrateiasesele (Kreeka kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu), kes saatis selle Dioikitiko Protodikeio Athinonile (Ateena esimese astme halduskohus, Kreeka) otsuse tegemiseks. Ateena esimese astme halduskohus jättis kaebuse põhjendamatusse tõttu rahuldamata. Seejärel esitas kaebaja esimese astme kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Dioikitiko Efeteio Athinonile (Ateena teise astme halduskohus, Kreeka), kes jättis selle edasikaevatud kohtuotsusega rahuldamata.
- 3 Ateena apellatsioonikohus asus seisukohale, et määruse nr 2062/92 artikli 3 lõige 3 puudutas 1992. aasta saaki ja selle eesmärk oli tagada 1993. aasta saagi jaoks üleminek tubakaturu ühise korralduse uuele skeemile, koos vajalike muudatustega. See kohus leidis samuti, et selle säte kohane lisatasude kehtestamine ei ole tagasiulatuva kohaldamise juhtum, sest see ei puuduta aega, mil 1992. aasta saaki puudutavad lepingud sõlmiti, vaid ainult tootja tubaka kvaliteeti. Seetõttu lükkas see kohus tagasi kaebaja väite, et määrust nr 2062/92 kohaldatakse tagasiulatavalt, kuivõrd selle kohaldamisalasse jäävad õigussuhted, mis on saanud alguse juba enne määruse avaldamist 30. juulil 1992, sh 1992. aasta saaki käsitlevad tubakaostulepingud tootjatega, mille kaebaja sõlmis kevadperioodil ning enne 1. juunit 1992, ja et see on seetõttu õigusvastane.
- 4 Ateena teise astme halduskohus sedastas, et määruse nr 2062/92 artikli 3 lõige 3 ei riku ka õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet. Konkreetsemalt asus ta seisukohale, et kooskõlas Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikaga on selle põhimõtte eesmärk kaitsta mis tahes informeeritud ettevõtjat ettenägematute muutuste eest olukordades ja õigussuhetes ning et ühise turukorralduse valdkonnas, kus pidevalt tehakse kohandusi vastavalt majandusliku olukorra muutumisele, ei saa ettevõtjad õiguspäraselt oodata, et olemasolev õiguslik olukord säilitatakse. Seetõttu lükkas see kohus tagasi kaebaja väite, et ühenduse toetuskorra ootamatu ja tagantjärgi muutmine oli rikkunud kaebaja ootusi –, mis rajanesid külvieelsete lepingute sõlmimise ajal kehtinud õiguslikul raamistikul – saada lisatasu täissumma, mitte 30% vähendatud summa.
- 5 Kaebaja esitas Ateena teise astme halduskohtu otsuse peale edasikaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtusse.

Eelotsusetaotluse põhistuse lühikokkuvõte

- 6 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika järgi välistab õiguskindluse üldpõhimõte küll selle, et liidu akti ajaline kehtivus saaks alguse kuupäevast, mis eelneb selle akti avaldamisele, aga erandjuhtudel on erandid võimalikud, kui seda nõuab eesmärk, mis tuleb saavutada, ning tingimusel, et puudutatud isikute õigustatud ootust austatakse nõuetekohaselt. Sama kohtupraktika kuulub kohaldamisele ka siis, kui tagasiulatuv kohaldamine ei ole sõnaselgelt ette nähtud aktis endas, vaid tuleneb selle sisust (11. juuli 1991. aasta kohtuotsus Crispoltoni, C-368/89, EU:C:1991:307, punkt 17).
- 7 Teisest küljest on väljakujunenud kohtupraktikas jätkuvalt leitud, et õiguspärase ootuse kaitse põhimõte, mis on üks liidu aluspõhimõtteid, on kantud eesmärgist kaitsta mis tahes informeeritud ettevõtjat ettenägematute muudatuste eest õiguslikes olukordades ja õigussuhetes. Ühise turukorralduse valdkonnas, kus pädevatel institutsioonidel on ulatuslik kaalutusõigus ühise põllumajanduspoliitika küsimustes, ning kus tehakse majandusliku olukorra muutuste arvesse võtmiseks pidevalt kohandusi, ei saa ettevõtjad aga õiguspäraselt oodata, et olemasolev õiguslik raamistik jääb kehtima. Õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte kohaldamisala ei saa laiendada nii kaugele, et see hakkaks üldiselt takistama uue normistiku kohaldamist varasemate normide kehtivusajal tekkinud olukordade tulevaste tagajärgede suhtes. Täpsemalt, kuivõrd ettevõtjad ei saa väita, et neil on olemas õigus saada konkreetne eelis, ei saa nende sissetuleku võimalik vähenemine kujutada endast õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumist (vt Euroopa Kohtu 5. oktoobri 1994. aasta kohtuotsus Crispoltoni jt, C-133/93, C-300/93 ja C-362/93, EU:C:1994:364; 26. märtsi 1998. aasta kohtuotsus Petridi, C-324/96, EU:C:1998:138; 17. septembri 1998. aasta kohtuotsus Pontillo, C-372/96, EU:C:1998:412, ning 6. juuli 2000. aasta kohtuotsus ATB jt, C-402/98, EU:C:2000:366).
- 8 Määrus nr 727/70 on muu hulgas suunatud sellele, et innustada parandama toodetava tubaka kvaliteeti ning kohandama toodangut selles mõttes, et minnakse üle konkurentsivõimelisemate sortide kasvatamisele; arvestades toodangu jaoks seatud arengusuunda, kehtestatakse igal aastal soovitushind järgmise kalendriaasta saagi jaoks ning kvaliteedi võrdlusklasside jaoks iga sordi kohta. Hinnad, nagu ka kvaliteedi võrdlusklassid ja tootmispiirkonnad, kehtestatakse enne iga aasta 1. augustit järgmise kalendriaasta saagi jaoks. Lisaks on vastavas määruses nähtud füüsilistele ja juriidilistele isikutele, kes ostavad lehttubakat otse ühenduse tootjatelt, ette lisatasu andmine tingimusel, et nad on sõlminud nende tootjatega külvielsed Euroopa lepingud. Lisatasu summa, mis on kohaldatav järgmise kalendriaasta saagi suhtes, kehtestatakse igal aastal, enne 1. novembrit, iga tunnustatud tootmispiirkonnast pärit sordi kohta ning vastava kvaliteedi võrdlusklassi kohta. Niiviisi kehtestatud lisatasu on kohaldatav kogu kõnesolevasse sorti kuuluva tubaka suhtes, ent selle võib erandkorras –, et mitte takistada ühise turukorralduse nõuetekohast toimimist ja toodangu kvaliteedi kohandamist turu nõuetele – kehtestada muude kui kvaliteedi võrdlusklassidesse

kuuluvate kvaliteeditasemete jaoks suuremas või väiksemas summas kui see, mis on tavapäraselt kohaldatav kogu sellesse sorti kuuluva tubaka puhul.

- 9 Määrus nr 727/70 tunnistati kehtetuks alates 1993. aasta saagist kehtima hakanud määrusega nr 2075/92, millega sooviti skeemi kohandada põhiliselt kvaliteedipoliitika alusel ning milles oli ette nähtud, et lisatasu saamiseks pidid olema täidetud ka kvaliteedinõuded. Toortubakasektori õigusnormide reformi jaoks, eelkõige 1992. aasta saagi tarbeks, mille suhtes ei kuulunud kohaldamisele uue määruse nr 2075/92 sätteid, võeti vastu: (a) määrus nr 861/92, millega kehtestati tagatud maksimumkogused ning (b) määrus nr 2062/92, millega kehtestati konkreetsete sortide soovitus- ja sekkumishinnad, lisatasud, kvaliteedi võrdlusklassid ning tootmispiirkonnad.
- 10 Määrusega nr 727/70 (toortubakaturu ühise korralduse kohta) ette nähtud süsteemist tulenes, et igal aastal kehtestatavad „kvaliteedi võrdlusklassid“ –, mis määratleti viisil, mis teeks võimalikuks tubaka kvaliteedi maksimaalselt objektiivse hindamise – oli üks põhikriteeriumeid, mille alusel määrata määruses muu hulgas kindlaks lisatasu summa. Samas ei tule nende sätetega paika pandud süsteemist välja, et ostjatele lisatasu andmine oleks seatud sõltuvusse sellest, et nad ostavad mingi kindla kvaliteediklassi tubakat, mis vastab igal aastal kehtestatud „kvaliteedi võrdlusklassidele“. Teisisõnu ei ilmne, et lisatasu antakse ainult juhul, kui ostja ostab külvielse lepingu raames tubakat, mis vastab normistikus kindlaks määratud sordi „kvaliteedi võrdlusklassi“ omadustele.
- 11 Määruses nr 2062/92 oli esiteks artikli 3 lõikes 3 ette nähtud, et lisatasu vähendatakse 30% võrra, kui lisatasu saav töötlev ettevõtja ostab [võrdlusklassist] madalama klassi, sordi või kvaliteediga tubakat ning tema ostetud madalama kvaliteediga tubaka kogus ületab teatud protsenti kogu ostetud asjassepuutuva sordi kogusest. Konkreetselt kõnealuse sordi Katerini jaoks oli asjassepuutuvas lisas selleks protsendimääraks kehtestatud 20%.
- 12 Kuivõrd määrus nr 2062/92, mis käsitles uue määruse nr 2075/92 kohaldamisalast välja jäävat 1992. aasta saaki, võeti vastu 30. juunil 1992 ja avaldati Euroopa Liidu Teatajas 30. juulil 1992, s.o kuupäeval, kui külvielsed lepingud pidid olema määruse nr 1726/70 kohaselt juba sõlmitud, siis on määruse nr 2062/92 artikli 3 lõikel 3 tagasiulatu jõud.
- 13 Lisaks on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et kuigi lisatasu vähendamine oli tõesti mõeldud parandama kasvatavate tubakasortide kvaliteeti ja seega nende konkurentsivõimet, ei olnud seda eesmärki, mis oli muidugi tubakaturu ühise korralduse eesmärkidega kooskõlas, enam määruse nr 2062/92 jõustumise ajaks võimalik saavutada. Seda seetõttu, et selleks kuupäevaks oli möödunud kasvatajate ja töötlejate vaheliste külvielsete lepingute sõlmimise tähtaeg ning turuosalised olid juba otsustanud toodangu suuna üle, ilma et 1992. aasta saagi osas oleks enam olnud võimalust saavutada taotletavat eesmärki, st takistada nende tubakasortide kasvatamist, mis ei vasta kvaliteedikriteeriumidele.

- 14 Sellest tulenevalt ja selle tõttu on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi nõukogu määruse nr 2062/92 artikli 3 lõike 3 kehtivuse osas (vt 11. juuli 1991. aasta kohtuotsus Crispoltoni, C-368/89, EU:C:1991:307).
- 15 Lisaks on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et kõnesoleval juhtumil on rikutud ka ettevõtjate õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet, sest vastavalt määruse nr 727/70 järgi kehtivale normile kehtestati järgmise kalendriaasta saagi suhtes kohaldatav lisatasu enne iga aasta 1. novembrit ning külvieelsed lepingud tuli igal juhul sõlmida juuni lõpuks.

TÖÖDOKUMENT